

Minoritate în majoritate – majoritate în minoritate. Relații interetnice în Secuime

Secuimea între Székelyföld și HarCov

După 1990, Secuimea a devenit personajul principal al unei „literaturi” naționaliste cu accente S.F., de parcă decembrie 1989 ar fi schimbat toată populația din regiune. Ajunse în imaginarul colectiv și reiterate sistematic, stereotipiile, în marea majoritate negative au ajuns să capete o aură de realitate, mai ales atunci când surse cît se poate de oficiale alimentează această literatură. (Vă mai amintiți probabil, de exemplu, iarna în care Remus Opriș a dormit o noapte în mașină, sau de celebrele rapoarte HarCov sau interpelările parlamentare.)

Faptul că astăzi Secuimea suferă de un handicap de imagine alimentat și instrumentalizat de mass-media centrală precum și de mișcările politice interne interesate în menținerea acestei imagini (informări distorsionate, campanii de presă, bruiaje etc.) a fost și una din concluziile celei de a X-a ediții a Forumului Intercultural organizat de Centrul Intercultural. Manifestarea s-a organizat în colaborare cu Primăria Municipiului Sfântu Gheorghe în data de 11 octombrie 2002 și a reunit la masa dialogului reprezentanți ai administrației publice (Horia Grama, prefect; Albert Álmos, primar; Olosz Gergely, subprefect; Kónya Ádám, consilier local), reprezentanți ai instituțiilor publice (Petre Străchinaru, director Centrul Cultural Arcuș; Valeriu Cavruc, director Muzeul Carpaților Răsăriteni; Niculina Țințar, referent Centrul de Cultură al județului Covasna; Kiss Jenő, director Biblioteca Județeană Covasna; Ivan Nicolae, Inspectoratul de Poliție Covasna; Nemes Levente, director Teatrul Tamási Áron Sfântu-

Gheorghe;), reprezentanți ai societății civile (Buzás Georgeta, coordonator Clubul PRO EUROPA Odorheiul Secuiesc; Cornea Luminița, președinte Asociația Ecou, Ioan Lăcătușu, director Centrul de Documentare „Nicolae Colan”;), reprezentanți ai mass-media (Benkő Levente, Simó Erzsébet), experți (Marius Lazăr, sociolog, Universitatea Babeș Bolyai din Cluj; Kolumbán Gábor,

Universitatea Sapiientia Miercurea-Ciuc; Gabriel Andreescu, APADOR-CH; Alexandru Vlad, Uniunea Scriitorilor), parlamentari (Márton Árpád, deputat; Puskás Bálint, senator), reprezentanți ai cultelor (Csintalan László, protopop Romano-Catolic; Cornelius Bujoreanu, catedrala Ortodoxă Sfântu Gheorghe; Incze Sándor, protopopiatul Reformat). Din partea Ligii Pro Europa au participat: Smaranda

Enache, Szokoly Elek, Haller István și Laura Ardelean.

Prin crearea unui cadru de dialog sincer s-a reușit realizarea unei analize obiective a situației din Secuime atît din punctul de vedere al comunității maghiare cît și din cel al comunității românești aflată în minoritate în județele Harghita și Covasna. Astfel schimburile de rol și de statut minoritar – majoritar atît pe parcursul istoriei cît și după 1989 crează încă frustrări identitare și cauzează tensiuni între cele două comunități. Românii se așteaptă să se impună în virtutea apartenenței la comunitatea dominantă în stat dar sînt tratați fie ca locuitori simpli, fie ca o prelungire locală a instanțelor de supraveghere

CALENDAR * N A P T Á R

10 septembrie: „*Drum de legătură cu sacrificiu minim de pădure*”, masă rotundă organizată de Asociația Pro Bicio Urbo. Din partea LPE a participat Smaranda Enache și Kacsó Judit-Andrea.

18 septembrie: *Conferință de presă* al LPE cu tema: libertatea de asociere și noua Lege a Partidelor Politice, stadiul proiectului Dracula Park – Campania SOS Sighișoara, cazuri de încălcare a drepturilor omului.

19-22 septembrie: „*Implicații ale înființării regiunilor în România*”, seminar organizat de Institutul pentru Politici Publice. Din partea Ligii Pro Europa a participat Smaranda Enache și Szokoly Elek.

23-24 septembrie: *Întîlnirea* coaliției organizațiilor neguvernamentale cu privire la Legea Partidelor Politice. Din partea Ligii Pro Europa a participat Smaranda Enache.

28 septembrie — *Test scris* pentru selectarea studenților Colegiului Democrației, ediția a IX-a.

29 septembrie – 2 octombrie: *Masă rotundă* organizată de Centrul de Resurse Juridice la București. Din partea LPE a participat Haller István.

29 septembrie – 6 octombrie: *Stagiu de studii* în Elveția pentru reprezentanții administrației publice locale. Din partea LPE a participat Mircea Suhăreanu.

5-7 octombrie: *Întîlnire* cu Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, domnul Alvaro Gil-Robles. Din partea LPE a participat Smaranda Enache.

8 octombrie — *Interviu* pentru selectarea studenților Colegiului Democrației, ediția a IX-a.

11 octombrie: *Minoritate în majoritate – majoritate în minoritate. Relații interetnice în Secuime*, cel de-al X-lea Forum Intercultural organizat de LPE în colaborare cu Primăria Sfințu-Gheorghe, Covasna.

15 octombrie: *Inaugurarea festivă* a celei de-a IX-a ediții a Colegiului Democrației. *Democrație în sec. XXI., relații bilaterale româno-americane*, cuvînt adresat de domnul Michael Mates, directorul Biroului de Informare al Ambasadei SUA la Cluj.

15-17 octombrie: *Masă rotundă* organizat de ECRI. Din partea LPE a participat Haller István.

22 octombrie: „*Európa keleti kibővítésének kihívásai*” [Provocările extinderii răsăritene a Europei] conferință susținută de Dr. Miszlivetz Ferenc, profesor Jean Monnet, din partea Academiei de Științe din Ungaria.

24 octombrie: *Conferință de presă* comună a organizațiilor de drepturile omului: APADOR-CH, APD, GRADO, LPE și ACCEPT referitor la Legea partidelor politice, la București.

24 octombrie: *Memorandumul greco-catolic în dezbaterile societății civile*. Masă rotundă organizată de Liga Pro Europa în colaborare cu Project on Ethnic Relations, APADOR-CH și Asociația Pro Democrația la București.

25-29 octombrie — *Întîlnire și consultații cu privire la respectarea drepturilor omului în statele membre OSCE* organizat de International Helsinki Federation for Human Rights, în colaborare cu UN High Commissioner on HR în Viena. Din partea LPE a participat Haller István.

26-27 octombrie: Primul curs al Colegiului Democrației cu titlul *Organizațiile neguvernamentale în societatea civilă*.

29 octombrie: *Conferință de presă* a Ligii Pro Europa cu privire la restituirea bunurilor bisericii greco-catolice, legea partidelor politice.

31 octombrie: *Întîlnirea Centrelor de Pluralism* la Belgrad. Din partea LPE a participat Haller István.

september 10: Kerekasztal-beszélgetés „*Bekötő út minimális erdőirtással*” címmel a Pro Bicio Urbo Egyesület szervezésében. A PEL részéről Smaranda Enache és Kacsó Judit-Andrea vettek részt.

september 18: A PEL *septemberi sajtóértekezlete* a társulási szabadság megsértéséről, a Dracula Park tervének újabb fejleményeiről és egyes emberi jogok megsértéséről.

september 19-22: „*A romániai régiók kialakításának következményei*” című szeminárium Sinaia-n az Institutul pentru Politici Publice szervezésében. A PEL részéről Smaranda Enache és Szokoly Elek vettek részt.

september 23-24: A politikai pártok törvénytervezete kapcsán létrejött nemkormányzati szervezetek szövetségének *összejövele*. A PEL részéről Smaranda Enache vett részt.

september 28: A Demokrácia Kollégiuma IX. évfolyamának *írásbeli selejtezője*.

september 29-október 2: *Kerekasztal-beszélgetés* Bukarestben a Centrul de Studii Juridice szervezésében. A PEL részéről Haller István vett részt.

september 29-október 6: *Svájci tanulmányút* a helyi önkormányzatok képviselői részére. A PEL-t Mircea Suhăreanu képviselte.

október 5-7: *Konzultáció* Alvaro Gil-Robles-sel, az Európai Tanács Emberjogi Biztosával, Bukarestben. A PEL részéről Smaranda Enache vett részt.

október 8: A Demokrácia Kollégiuma IX. évfolyamának *szóbeli selejtezője*.

október 11: *Kisebbség többségben – többség kisebbségben. Interetnikai kapcsolatok Székelyföldön* című X. Interkulturális Fórum Sepsiszentgyörgyön a Székelyföldi Napok keretében, a PEL és a sepsiszentgyörgyi Polgármesteri Hivatal szervezésében.

október 15: A Demokrácia Kollégiuma IX. évfolyamának *ünnepélyes megnyitója*. A megnyitó díszvendége Michael Mates úr, az Amerikai Egyesült Államok kolozsvári Információs Irodájának vezetője volt.

október 15-17: Az ECRI által szervezett kerekasztal-beszélgetésen a PEL-t Haller István képviselte.

október 22: „*Európa keleti kibővítésének kihívásai*” címmel Dr. Miszlivetz Ferenc Jean Monnet professzor, a szombathelyi Egyetem tanára, tartott előadást a Sapientia Egyetem hallgatói számára a PEL meghívására.

október 24: Az APADOR-CH, Pro Democrația, GRADO, ACCEPT és PEL emberjogi szervezetek közös *sajtótájékoztatója* Bukarestben a Párttörvény-tervezet kapcsán.

október 24: Kerekasztal-beszélgetés „*A civil társadalom állásfoglalása a görög-katolikus Memorandum ügyében*” címmel Bukarestben a PEL szervezésében és a Project on Ethnic Relation, az APADOR-CH és a Pro Democrația közreműködésével.

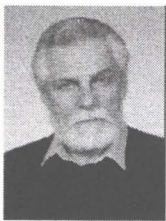
október 25-29: *Az emberi jogok tiszteltbentartásáról az EBESZ-tagállamokban* konzultációt tartott Bécsben az International Helsinki Federation for Human Rights az ENSZ emberjogi főbiztosának közreműködésével. A PEL részéről Haller István vett részt.

október 26-27: A Demokrácia Kollégiumának első előadása „*A nemkormányzati szervezetek szerepe a civil társadalomban*” címmel.

október 29: A PEL októberi *sajtóértekezlete* a görög-katolikus egyház javainak visszaszolgáltatásáról és a párttörvény-tervezetről.

október 31: A Centers for Pluralism-hálózat belgrádi *találkozója*. A PEL részéről Haller István vett részt.

Chermeza NATO

— „Nu vă bucurați că am intrat în NATO?”
— mă întreba radios unul din liderii locali ai PSD, văzându-mi probabil stupefacția la vederea bilciului din fața clădirii în care se află sediul partidului celor trei roze. Un banner imens cu simbolul pedeserist, tras peste firmele celorlalte partide, organizații sau instituții, locatari ai aceleiași clădiri, anunța glorios „succesul” partidului de guvernământ, iar într-un cort improvizat în plină stradă se distribuiau gratuit băuturi alcoolice populației fericite că „li se dă” ceva. Nu le trecuse firește prin minte că ceea ce „li se dădea” fusese plătit deja tot de ei cu vîrf și îndesat.

Totul acompaniat la megafoanele orașului de eterna bandă răgușită cu marșurile „patriotice” ale perioadei interbelice, care ilustraseră de altfel și solemnitățile militare și milităroase ale manifestațiilor prezidate cu un deceniu și ceva în urmă de foștii tovarăși ai geniului de la Scornicești.

— „Cum să nu mă bucur — i-am răspuns returnîndu-i zîmbetul — în definitiv ni se datorează într-o măsură hotărîtoare.”

*

Spre cîntea sa, dl Ion Iliescu, „imparțial ca românul” și președinte pe de asupra, presimțind pericolul confiscării momentului de către partidul de guvernământ, dar plătindu-i de fapt și o poliță actualului său rival, a fost atent să sublinieze meritele tuturor guvernelor post-decembriste în obținerea acestui succes, chiar dacă președintelui Constantinescu i s-a rezervat doar un loc marginal la „marea adunare populară” din Piața Revoluției, iar reprezentanții acelei societăți civile care au militat cel mai consecvent pentru integrarea euro-atlantică a României — după cum remarcaseră unele ziare centrale — au strălucit prin absență de la apoteotica manifestare. Unii, pentru că se aflaseră probabil pe lista neagră a actualilor (poate și a foștilor?) guvernanți pentru criticismul lor neînduplecat față de duplicitatea acestora, alții, pentru că au preferat să lipsească de la această „chermeză națională” ce friza bunul gust, destul de asemănătoare cu cele organizate cu ani în urmă pentru foștii șefi ai actualilor guvernanți.

Da, ne bucurăm că am fost invitați în NATO. Ne bucurăm că înșfîrșit ni se deschide porțița prin care intrînd vom putea spera că nu mai există drum de întoarcere la iadul prin care am trecut. Că procesul intrării/revenirii noastre în Europa va fi ireversibil. Că euroscepticii și antieuropeiștii noștri pot să se dea peste cap, dar nu mai pot să ne întoarcă de pe drumul cel bun. Sigur că ne bucurăm. Doar că pentru noi, cei care în deceniul care a trecut am pus umărul fără încetare la această integrare, chiar și atunci cînd eram singuri și-n centrul batjocurii neofiliților, satisfacția, bucuria chiar, arată altfel. Este una calmă, demnă, este bucuria interioară a celui care știe ce merită, este bucuria sobră, discretă a omului conștient de valoarea sa și de valorile sale. Iar valorile noastre se pot dispensa de zgomotoase demonstrații electorale, decorate cu trandafiri și udate cu pălincă ieftină. Chiar și în anul Caragiale...

Ne bucurăm. Ne bucurăm sincer, chiar dacă rămînem cu un gust sălcu în gură și cu îndoială în suflet față de sinceritatea guralivilor care pînă acum ne-au demonstrat doar contrariul. Dacă am fi cinici, am zice că liderii NATO să-și bată capul, nu noi, ce fel de aliați de încredere vor fi guvernanții actuali ai României. Să-și bată capul cei care cred că totul poate fi cumpărat, trebuie doar să oferi prețul corespunzător.

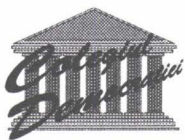
Deși, dacă ar fi să mă gîndesc, s-ar putea să aibă dreptate. În limita actualilor guvernanți ai României cel puțin, cu siguranță că da. Pentru că elita pedeseristă, indiferent de gîndurile sale profunde și de sentimentele nemărturisite, este mult mai inteligentă ca să nu-și dea seama care este unica sa șansă și singurul ei interes. Ori în acest sens nu e nici o îndoială că atît gruparea dlui Iliescu cît și echipa dlui Năstase sînt astăzi pro-NATO și pro-UE. Doar n-au căzut în cap să nu se alieze cu cei mai puternici și mai bogați! Nu putem însă prevedea care va fi reacția lor atunci cînd NATO va fi pus din nou într-o situație similară cu criza din Kosovo. Atunci cînd, dincolo de zîmbetele protocolare și acordarea de stele și cruci, într-o situație de criză deci, vor fi puși fără echivoc în fața alegerii sistemului de valori. Atunci cînd va trebui să-i elimine efectiv pe nașii securiști din sistem, cînd va trebui să reconsidere strategia militară tradițională a Armatei române, cînd va trebui să redeseneze portretul robot al dușmanului tradițional devenit între timp aliat, cînd va trebui să elimine tonalitățile peremiste din capul coloneilor și sergenților majori, cînd va trebui să dea realmente socoteală de alianțele murdare cu cele mai reacționare forțe post-decembriste, neo-fasciste, anti-europene, anti-occidentale, antidemocratice (PUNR, PRM) sau de blocarea, frînarea și zădărnicierea reformelor și democratizării României timp de un deceniu. Fie la putere sau în opoziție. Dl Năstase va declara din nou, ca și în 1998, că „noi nu trebuie să alegem între bolșevici și americani ci să fim cu interesul național”? Ca nu cumva NATO „să aibă în vedere detonarea problemei Transilvaniei”? O, tempora!

Anti-NATO-iștii de ieri, pro-NATO-iști astăzi, ar putea avea totuși o șansă. Ca în ciuda trecutului lor comunist, anti-occidental și anti-NATO-ist, și a păcatelor lor post-decembriste — sau poate tocmai pentru a le da uitării — să fie cei mai docili pro-occidentali pe care și le-ar fi putut imagina și dori Occidentul. Atît de pro-occidentali încît să pluseze chiar peste așteptările acestora și mult pomenitul „interes național”. Guduratul pe lîngă puternicii zilei, ca și în alte vremuri (să fie întîmplător că dl Adrian Năstase, actualul prim-ministru „ultra-occidental”, s-a amoretat de două ori tocmai de fiicele liderilor comuniști ai epocii?) ar putea justifica o astfel de presupunere. Aplicarea „strategiei tradiționale” a duplicității cu care îi lăsăm pe aliați cu ochii în soare și cu buzele umflate, acest leit-motiv a istoriei noastre cu care i-am tratat pe „gagii occidentali”, oricum „fraieri”, ar fi putut să-i privească doar pe ei, dacă nu tocmai datorită acesteia ne-am afla la marginea lumii civilizate, prăbușindu-ne aproape de pe harta Europei în neantul gri al extrateritorialității.

Între timp, iată, susținătorii înfocați — acum patru ani în opoziție — ai îndrăgitelor idei ceaușiste: „*tutela inacceptabilă ai Americii și amestec în treburile interne*” — l-am citat pe Adrian Năstase din 1998 — s-au metamorfozat în „*rezultatul conduitei consecvente a României în ultimii 12 ani în susținerea obiectivelor NATO*” (Adrian Năstase 2002). Oare cînd au mințit domniile lor? În 1998 sau acum? Sau hotarul dintre adevăr și minciună a fost șters, ca într-o poveste, de eternul și fascinantul „interes național”... dincolo de bolșevici și americani?

*

Și totuși, dincolo de chermeză, de gustul sălcu și de îndoilele din suflet mă bucur sincer de invitație. De am fi demni de încrederea avansată. Căci ratele și dobînda tot noi le vom plăti.

Deschidere festivă a noului an școlar

În acest an, la scurt timp după anunțarea reluării programului de educație civică, s-au înscris peste 100 de tineri doritori să ia parte la proiect pe care, marea lor majoritate, îl cunoșteau din „folclorul” care circula printre colegii lor care au participat mai devreme. Dintre aceștia, în urma unui test scris și al unui interviu, au fost selectați 25 de tineri în majoritate fete. „Norocoșii” sînt elevi la licee cu prestigiu din Tîrgu-Mureș, dar și din Iernut și Luduș.

În Sala de Oglinzi a Palatului Culturii din Tîrgu-Mureș, în data de 15 octombrie 2002, a avut loc deschiderea festivă a celei de-a IX-a ediții a Colegiului Democrației, un program de educație civică al Ligii Pro Europa, deja consacrat și cunoscut în rîndul tinerilor tîrgu-mureșeni. La eveniment au participat domnul Michael Mates, diplomat al Ambasadei Statelor Unite ale Americii la București, directorul Centrului de Informare al Ambasadei SUA (Cluj) în calitate de invitat de onoare și domni Ovidiu Natea, prefectul județului Mureș, și Csegzi Sándor, viceprimarul municipiului Tîrgu-Mureș.

Tinerii au fost salutați, în numele conducerii Ligii Pro Europa, de domnul Mircea Suhăreanu, secretarul organizației, trecînd în revistă un scurt istoric al Colegiului Democrației, liniile sale directoare, grupul țintă al acestui program educațional, cît și motivația care a stat la baza elaborării acestui program, ajuns la a noua ediție.

„Ne-am pus în față problema creării unui nou tineret, a formării lui, a formării însăși a atitudinii de cetățean. Eram conștienți de faptul că școala românească este o școală performantă, creează foarte mulți specialiști, de bună calitate, care s-au afirmat atît în țară cît și peste hotare. Ne exprimăm însă îndoiala că școala românească încă este în măsură să formeze cetățeanul; cetățeanul care este cărămida de bază care edifică clădirea statului nostru de astăzi și de mîine.”

În continuare „bobocii” au fost salutați de copreședinta Ligii Pro Europa, doamna Smaranda Enache, care a caracterizat acest program educațional ca fiind „o școală civică, o școală cetățenească în care studenții noștri învață să fie critici, învață să fie constructivi, învață să-i intereseze banul public, învață să se implice în viața comunității lor. Să cunoască protecția mediului, protecția copilului, ajutorarea celor care sînt în suferință, bătrîni sau copii, învață să descopere relațiile dintre oameni și puterea parteneriatului civic. (...) Am dorit să existe această școală civică pentru că în multe sondaje de opinie tinerii noștri, într-o proporție

îngrijorătoare, uneori peste 50%, declară că ar dori să părăsească România. Noi am dori prin această școală a democrației să-i ajutăm să descopere cîtă nevoie este de fiecare dintre ei pentru ca această comunitate locală româno-maghiară, care este Tîrgu-Mureșul, să devină mai performantă. Cîtă nevoie este de ei pentru ca regiunea în care trăim, Transilvania, să devină mai competitivă, mai prosperă, relațiile interetnice să se amelioreze și atenția, empatia față de celălalt să se amplifice. Cîtă nevoie este de fiecare dintre ei pentru ca România să poată să facă față noilor provocări care stau în fața ei, în fața reformelor profunde. Sperăm că va deveni în curînd unul dintre membrii

Alianței Nord-Atlantice și peste o perioadă un membru al Uniunii Europene. Dar dincolo de aceste instituții mari, democrația este o atitudine de fiecare zi, este o atitudine în care ne pasă de celălalt și nu-i întorcem spatele.” (...)

În cuvîntul adresat tinerilor prefectul județului Mureș, domnul Ovidiu Natea a subliniat, faptul că tinerii sînt „mult mai importanți aici în zonă, în țară, decît în altă parte. Pentru că nici în altă parte treburile nu sînt chiar așa de sim-

ple. Pornind de la ideea unor filosofi ceva mai vechi care printre altele susțin, că democrația este o chestiune grea, și așa este, și printre altele, este o mică dictatură. Este dictatura legii, în sensul că ai voie să faci ce scrie în lege și n-ai voie restul. Dacă învățăm prima regulă a democrației, care este aceasta, atunci lucrurile se vor simplifica”.

Domnul viceprimar Csegzi Sándor a salutat noua generație a studenților dorindu-le ca să rămînă la fel de curioși, reafirmînd totodată necesitatea ca tînăra generație să rămînă în țară, să facă tot posibilul pentru a-și construi și dezvolta încontinuu micul univers – Tîrgu-Mureș – în care trăiesc. Le-a atras, de asemenea, atenția asupra importanței relațiilor interumane, amintind de faptul că Premiul Nobel din acest an a fost decernat scriitorului de origine maghiară, Kertész Imre, datorită descrierii destinelor umane subordonate politicului, arătînd cum putem rămîne valoroși, cum putem conserva valorile umane prin individualitatea lor în această lume dominată de politică.

Invitatul de onoare al deschiderii festive a Colegiului Democrației, domnul Michael Mates, în cuvîntul adresat tinerilor, le-a vorbit despre necesitatea unei educații civice, a deschiderii către valorile și posibilitățile lumii în care trăim, punînd un accent deosebit pe valorificarea tuturor oportunităților pe care viața le oferă.

(KJA)

„...ținând aprinse speranțele din 1989 și vindecînd rănilor din 1990”

Domnule Prefect Ovidiu Natea, Domnule Viceprimar Sándor Csegzi, Doamnă Președintă a Ligii Pro Europa, Smaranda Enache, distinși oaspeți și dragi studenți, este o plăcere să mă aflu astăzi aici și o deosebită plăcere de a mă adresa tinerilor care își dedică timpul și energia pentru promovarea pluralismului și a democrației participative, nu doar studiind cum sistemul funcționează, dar implicîndu-se direct pe coridoarele puterii și muncind pentru a deveni generația viitoare de conducători din România.

Aș dori să vorbesc despre un om și patru milioane de copii.

Bunicul meu, Jack Hill, s-a născut în Anglia în 1879, nouă ani mai tîrziu după ce sistemul de învățămînt primar a fost stabilit în Marea Britanie. Jack era un băiat energic căruia îi plăcea să muncească. Așa că la vîrsta de opt ani a părăsit școala și a plecat să lucreze la ferma tatălui său. Statul nu cerea ca copii să frecventeze școala în acea vreme, așa că n-a fost nici o problemă, cu excepția faptului că Jack a rămas semianalfabet toată viața. Pînă în ziua în care a decedat în 1964, după ce a muncit o zi întreagă în grădina la vîrsta de 85 de ani. El a locuit într-o rulotă de zece metri pe o platformă de beton din California de Sud, refuzînd orice ajutor din partea familiei și mergînd pe drumul propriu.

În mod evident era inteligent și cel mai interesant adult pe care l-am cunoscut, ca adult fiind. Îmi spunea povești despre cum făcea baloane din vezică de porc sau îmi repovestea faimoasele povestiri din Canterbury de Chaucer sau îmi spunea cum ura să fie obligat să-și scoată pălăria în fața superiorilor în „țara veche”. Mi-a spus, de asemenea, că era imposibil să măsoare distanța pînă la lună și, de asemenea, spunea că soarele se învîrte în jurul pămîntului și că oricine ar fi putut vedea asta cu propriii ochi.

Din cîte știu eu, singura implicare a lui Jack în mecanismul guvernamental a fost de a deveni cetățean al Statelor Unite în 1934. De abia și-a trecut examenele pe care a trebuit să le dea și și-a declarat o altă vîrstă pentru certificatul de naturalizare, pretinzînd să aibă 44 de ani față de 55 cîți avea de fapt. Singurul lui interes în politică era de a-și numi toaleta „Birourile Partidului Republican”.

Sărmanul Jack, Dumnezeu să-l odihnească, a pierdut atît de multe. A folosit în mod eronat libertatea — libertatea de a face propriile greșeli — și de aceea a privat țara natală precum și țara sa adoptivă de a avea un doctor, un profesor, un fermier specializat, dar mai presus de toate el s-a privat pe sine de oportunitatea de a deveni un participant activ în societatea civilă.

Povestea lui Jack este o poveste despre o oportunitate respinsă. Mai grav, este povestea unei oportunități care a fost respinsă pentru 3 milioane de copii de școală într-un oraș mare din Asia de Sud. În acel oraș un prieten de-al meu, care se ocupa de examenele de la liceu, a făcut un studiu privat deoarece se îndoia de cifrele oficiale și a descoperit că doar un milion de copii, cu vîrste între 6 și 15 ani, erau implicați într-o formă de învățămînt. Acea cifră arăta că trei milioane de copii erau privați de a participa la o formă de școlarizare, în această țară care dă dovadă de un capital industrial și comercial deosebit.

Și din acei 25% din copiii care sînt privilegiați de a învăța să scrie și să citească, unui număr foarte foarte mic, poate doar cîteva sute, după cum afirmă comentatorii societății civile, li se oferă oportunitatea de a gîndi, de a examina diferite puncte de vedere, de a discuta idei, de a provoca ortodoxia și de a fi sceptici la înțelepciunea populară. Din moment ce sînt foarte puțini care au acces la aceste puncte de vedere diferite, ei nu învață niciodată cum să se tolereze pe ei înșiși sau pe cei care-i promovează. De aceea prea frecvent disputele sînt rezolvate prin violență. În acel oraș poți închiria arme Kalașnikov cu ora, iar alegătorilor li se spune cum să voteze de către proprietarul feudal sau industrial, de către șeful sindicatului sau de către conducătorul religios. Și, dacă cumva reușesc să scape de aceste influențe, alegătorii sînt influențați de demagogii care le promit ceea ce nu le vor putea oferi niciodată.

Cu prea mulți astfel de cetățeni — fie că sînt persoane, cum era Jack Hill sau milioane de analfabeți din țările sărace — nu se pot dezvolta instituțiile care stau la baza prosperității economice și a stabilității politice. Aceasta însemnînd, încă o dată, stabilitate politică, drepturile de proprietate, un sistem judiciar imparțial și alegeri bine documentate. Cu astfel de instituții și, de asemenea, cu obiceiul toleranței care le susține, ne putem asigura că problemele cu certitudine vor fi rezolvate, pentru că toate vocile vor fi auzite și luate în considerare, iar liderii sînt salvați de a se găsi izolați, de a fi aroganți sau în ignoranță, toate acestea fiind alimentate de exercițiul puterii și de mulțumirea celor slugarnici.

După cum bine știți, aceste condiții nu apar peste noapte. Sînt 12 ani și 10 luni de cînd România a suferit sub un astfel de sistem, care a respins cu forță astfel de instituții. În ciuda trecutului, România a făcut un progres major. Voi toți — studenți, lideri politici, organizații neguvernamentale, locuitori ai Tîrgu-Mureșului — faceți aceste demersuri pentru a duce mai departe țara, ținînd aprinse speranțele din 1989 și vindecînd rănilor din 1990.

Voi toți, în special tinerii care se află aici, țineți-o tot așa și Dumnezeu să vă binecuvînteze.

Textul discursului Excelenței Sale Domnul Michael Mates, diplomat al Ambasadei Statelor Unite ale Americii în România, cu ocazia inaugurării festive a celei de-a IX-a ediție a Colegiului Democrației.

Societatea civilă

DECLARAȚIA LIGII PRO EUROPA cu privire la recente manifestări de antisemitism de la București și Cluj

Liga Pro Europa a luat cunoștință cu indignare și îngrijorare despre recente manifestări antisemite de la București și Cluj, unde pe fațada Teatrului Evreiesc și a mai multor imobile au apărut sloganuri naziste de o virulență extremă.

Liga Pro Europa a semnalat în nenumărate rânduri existența în România a unor grupări antisemite, extremiste, șovine și rasiste tolerate de organele statului, în ciuda existenței unei legislații naționale suficient de elaborate pentru a pedepsi incitarea la ură și intoleranță. (Constituția României, Ordonanța de urgență nr. 31 din 13.03.2002). Am cerut expres, prin adrese oficiale, anchetarea unor mișcări fasciste ca Mișcarea Legionară și Noua Dreaptă. Sîntem consternați de lipsa de receptivitate a organelor statului abilitate să țină sub control aceste atentate la ordinea democratică.

În același context, cultul mareșalului Ion Antonescu în spațiile publice, inclusiv în incinte aparținînd armatei, pîngărirea cimitirelor evreiești sau amplasarea în imediata lor vecinătate a unor parcuri de distracții, rămîn nepedepsite deși contravin atît angajamentelor internaționale, cît și legislației române, perpetuarea lor fiind dovada superficialității și indiferenței cu care autoritățile tratează amenințările la adresa democrației.

Reprezentanții partidului extremist și antisemit România Mare continuă să ocupe funcții și demnități publice, chiar și atunci cînd încalcă flagrant Constituția, principiile bunelor relații dintre state și ale stabilității democratice.

Ne îngrijorează și antisemitismul, rasismul difuz care își face loc în societate. Atît presa scrisă, cît și cea audiovizuală, chiar unii reprezentanți ai autorităților trimit mesaje echivoce, legitimînd discursului public antisemit, rasist și intolerant. Sistemul de învățămînt nu acordă atenția necesară educației civice și interculturale.

Gravul incident de la Teatrul Evreiesc din București, urmat imediat de incidentele de la Cluj, dovedesc că ne găsim în fața unei campanii antisemite de o virulență fără precedent. Aceste incidente constituie un ultim avertisment pentru autorități să ia în serios și să aplice legile de combatere a extremismului în toate formele sale, întreprinzînd măsurile necesare pentru ca instituțiile înființate în acest scop să funcționeze în mod real.

Dezavuăm atitudinea demnitarilor care practică strategia duplicității, avînd două discursuri paralele, unul bun pentru export, altul pentru uz intern, tolerant cu intoleranță.

Facem apel la societatea civilă și la liderii de opinie să se implice în apărarea valorilor democrației pluraliste și să se pronunțe ferm împotriva manifestărilor antisemite. Cerem identificarea și pedepsirea celor care s-au făcut vinovați de gravele acte de antisemitism de la București și Cluj.

În numele Consiliului Ligii Pro Europa,
Smaranda Enache
Copreședintă

Tîrgu-Mureș, la 16 octombrie 2002

DECLARAȚII ALE BIROULUI DE DREPTURILE OMULUI

O parte a presei a publicat de repetate ori articole ce aduc atingere dreptului la imagine publică a domnului primar Dorin Florea, informînd opinia publică, într-un limbaj suburban, despre date strict personale, intime, cum ar fi apartenența etnică. Aceste ingerințe în viața particulară a domnului primar Dorin Florea nu pot fi justificate invocînd libertatea de exprimare. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, la art. 10. alin. 2. prevede că exercitarea acestui drept, esențial pentru presa liberă, „comportă îndatoriri și responsabilități”, și poate fi restrîns pentru „protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale”.

Presa are un rol deosebit de important în semnalarea unor abuzuri sau situații în care autoritățile nu își îndeplinesc sarcinile, însă nu poate hărțui persoane, indiferent de calitatea lor, pentru apartenența lor etnică, religioasă sau de altă natură. Liga PRO EUROPA a semnalat și ea, ori de cîte ori a fost cazul, astfel de situații.

Textele de genul „ca să ai ghinionul să te numești Pardaillan, părinții tăi trebuie să fie aproape sigur romi, pentru că numai ei au nărvul de a-și boteza ploiile cu nume trăznite” încalcă dreptul la demnitate personală, garantat de Legea 48/2002, și se sancționează cu amendă între 1 și 10 milioane lei. Persoanele afectate au dreptul să pretindă despăgubiri proporțional cu prejudiciul suferit, totodată instanța poate dispune retragerea autorizației de funcționare a publicațiilor care cauzează prejudicii semnificative sau care, deși cauzează un prejudiciu redus, încalcă în mod repetat prevederile legale.

Biroul pentru Drepturile Omului din cadrul Ligii PRO EUROPA deplînge modul în care o parte a presei înțelege libertatea de exprimare și încalcă dreptul unor persoane la demnitate. Liga PRO EUROPA își rezervă dreptul de a se adresa autorităților și organelor abilitate să ia măsuri în astfel de situații.

Tîrgu-Mureș, la 26 septembrie 2002

Liga PRO EUROPA, asociație care și-a ridicat de nenumărate ori vocea împotriva acordării numelui mareșalului Ion Antonescu — un personaj din istoria României care a avut rol activ în deportarea și nimicirea unor colectivități de oameni (în principal evrei și romi) din România — unor străzi, salută Hotărîrea Consiliului local din 27 septembrie 2002, prin care Bulevardul Mareșal Ion Antonescu a primit denumirea de Bulevardul Cetății. Astfel municipiul Tîrgu-Mureș, chiar dacă printre ultimele localități din România, s-a aliniat prevederilor Ordonanței de urgență nr. 31 din 13 martie 2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Considerăm totodată periculoasă pentru democrația din România atitudinea unor consilieri care au afirmat că ar fi imoral din partea lor să voteze modificarea denumirii, chiar cu argumentarea că „și Antonescu, și Ceaușescu au condus poporul român, ceea ce înseamnă că ei sînt eroi ai poporului român”, susținînd că președintele Roosevelt ar fi, în mod similar, criminal de război.

În altă ordine de idei, Biroul pentru Drepturile Omului din cadrul Ligii PRO EUROPA a fost informat referitor la existența unor concesiuni directe masive către unele firme sau persoane private, prin oclicirea prevederilor Legii nr. 219/1998 privind regimul concesiunilor (care, la art. 26 prevede: „procedura de negociere directă este aplicabilă în cazul în care licitația publică nu a condus la desemnarea unui cîștigător”). Unele dintre aceste domenii, cerute spre concesiunare, sînt ocupate în prezent în mod ilegal, iar Primăria Tîrgu-Mureș nu aplică sancțiunile prevăzute de lege. Ulterior, aceste domenii concesionate, prin hotărîrea consiliului local, trec din proprietate publică în proprietate privată a municipiului, de unde — pentru sume derizorii — în proprietatea celor care anterior concesionau terenul. Liga PRO EUROPA, prin ajutorul unor experți, va încerca să lămurească legalitatea acestor acte.

27 septembrie 2002, la Tîrgu-Mureș

În apărarea libertăților politice

PROTESTUL LPE ÎMPOTRIVA INGERINTELOR POLITICE ÎN ACTIVITATEA CNSAS

Liga PRO EUROPA protestează împotriva ingerinței politice în activitatea CNSAS și își exprimă solidaritatea cu domnii Andrei Pleșu, Mircea Dinescu, Horia Roman Patapievici și ceilalți membri ai consiliului care militează pentru independența CNSAS și îndeplinirea mandatului său legal, de deconspirare a Securității ca Poliție politică.

Orice intervenție de afară în politica internă a instituției riscă să blocheze activitatea acesteia, mandatul care i-a fost încredințat prin lege și implicit deconspirarea Securității.

Liga PRO EUROPA consideră că păstrarea independenței CNSAS este crucială pentru viitorul democrației românești și cheamă toate forțele civice și democratice să ia poziție în această

chestiune.

În cazul în care presiunile politice și administrative vor continua, Liga PRO EUROPA va face toate demersurile interne și internaționale necesare pentru a semnala absența voinței politice a actualei majorități guvernamentale pentru dezvăluirea și depășirea trecutului comunist.

În numele Consiliului Ligii PRO EUROPA
Smaranda Enache

Târgu Mureș, 30 octombrie 2002

Protest față de încălcarea libertăților politice

La 27 iunie 2002, Camera Deputaților a adoptat o variantă modificată a propunerii legislative nr. 54/2002 privind amendarea Legii partidelor politice. În urma adoptării de către Senat a aceluiași text, Parlamentul României a introdus în legislația românească restricții severe asupra dreptului de asociere politică, condiționând înființarea unui partid de un număr de 50.000 de membri fondatori, domiciliați în cel puțin 21 de județe, cu cel puțin 1.000 de persoane din fiecare (art. 19 alin. 3). Partidele deja create, care nu au acest număr de membri, vor fi dizolvate. Prin aceasta, Parlamentul României duce și mai departe violarea în substanța a dreptului la asociere inițiat prin Legea nr. 188 adoptată în anul 1996, care impunea deja condiția de 10.000 de membri pentru înființarea și funcționarea unui partid politic.

Or, prin noile reglementări legislative se încalcă un principiu de bază al unei societăți democratice, garantat și în Constituția României – *“Cetățenii se pot asocia liberi în partide politice...”* (art. 37) – și în legislația internațională – printre altele, Pactul Internațional cu Privire la Drepturile Civice și Politice și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Impunerea condiției celor 50.000 de membri prezenți în cel puțin 21 de județe ale țării este absolut arbitrară, nejustificabilă în nici un fel ca *“măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora.* (art. 11, CEDO). Nici unul dintre cele șase criterii ale CEDO enumerate mai sus care pot legitima restrângerea unui drept fundamental nu argumentează severele limitări ale legii adoptate până în acest moment de către Parlament și, în nici un caz o astfel de restricție nu est „necesară într-o societate democratică” încălcând astfel cerințele CEDO.

Cât de arbitrară este opțiunea Parlamentului României se poate recunoaște din felul în care țările cu democrații avansate reglementează dreptul la asociere politică. În Austria sau Olanda o singură persoană poate forma un partid politic, în Marea Britanie două persoane sunt suficiente – și asta, doar pentru a separa funcțiile de conducere și de trezorerie –, în Germania condiția este de trei persoane. Nu există motive pentru a distinge dreptul de asociere civică și cel politică. Cărmăre, sunt relevante prevederile Ordonanței nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, conform căreia pentru constituirea unei asociații sunt suficiente trei persoane.

Introducerea altor restricții în viața politică poate fi motivată de nevoia asigurării unor condiții optime de vot pentru alegători și

pentru administrarea cu responsabilitate a banilor publici. Din acest motiv, unele legislații naționale reglementează specific dreptul partidelor de a participa prin candidați la alegeri. În Marea Britanie, pot participa la alegeri candidații care sunt susținuți de 8 persoane, în Germania, pentru a participa la alegeri un partid trebuie să aibă cel puțin 300 de membri, în Austria – stat federal – numărul susținătorilor necesari depinde de tipul de alegeri și de populația provinciei: pentru parlamentul federal este nevoie între 100 susținători (Burgenland) și 500 susținători (Austria Inferioară și Viena). În Olanda partidele trebuie să depună o sumă de bani, ca depozit, în funcție de tipul alegerii și de numărul candidaților partidului.

Argumentele și cifrele de mai sus arată caracterul aberant al actualelor prevederi adoptate de către Parlamentul României. Prin acest act normativ, partidele parlamentare s-au solidarizat pentru a bloca procesul politic din România, nesocotind distincțiile necesare într-o societate democratică, violând drepturile și libertățile fundamentale. Având în vedere funcția partidelor politice în stat, se poate vorbi despre o încercare de capturare a statului în interesul propriu al actualelor formațiuni parlamentare.

Suntem de acord cu faptul că accederea în Parlament a unui număr mai rezonabil de partide politice (în condițiile în care acestea se bucură de un sprijin electoral substanțial) poate să ducă la un plus de eficiență în activitatea legislativului și a executivului. Înțelegem, de asemenea, și faptul că participarea, în alegeri, a unui număr mare de partide politice, în condițiile în care cele mai multe dintre acestea obțin, fiecare, câteva zeci sau sute de voturi, determină cheltuieli nejustificate cu organizarea și desfășurarea alegerilor și îngreunează procesul de votare. Însă pentru rezolvarea acestor aspecte, ni se par mult mai potrivite măsuri care să țină de legislația electorală.

Întrucât actualele prevederi contravin atât Constituției cât și standardelor internaționale în materia drepturilor omului asumate de România, cerem cerem Președintelui României să nu promulge actul normativ adoptat de către Parlament. Cerem Parlamentului și clasei politice actuale să respecte dreptul tuturor cetățenilor români de a participa activ acum sau în viitor la viața publică și politică a țării.

Liga Pro Europa
Asociația Pro Democrația
Fundația pentru o Societate Deschisă
APADOR-CH

20 septembrie 2002

Societatea civilă

Partidele politice, într-o grabă și unanimitate suspectă, au votat în regim de urgență Legea partidelor politice, o lege care limitează în mod drastic dreptul la liberă asociere garantat de Constituție. Datorită acestei grabe, societății civile nu i-a rămas decât să apeleze la președintele României cerându-i să returneze proiectul de lege Parlamentului. Publicăm în cele ce urmează apelul unui grup de organizații neguvernamentale adresat președintelui. Spre onoarea domniei sale, președintele a cedat argumentelor invocate de semnatarii scrisorii și a returnat proiectul de lege Parlamentului spre reexaminare. Rămâne de văzut dacă acesta se va putea ridica la înălțimea misiunii sale și la cea a sistemului de valori pe care o reprezintă legislația europeană în materie.

Excelenței Sale domnului Ion Iliescu Președintele României

Domnule Președinte,

În decembrie 1989, România a decis să se despartă definitiv de dictatura din care ieșise și să nu mai permită unui guvern sau unei elite autoritare să-i decidă soarta. Această dorință a fost consfințită de Constituția din 1991 care așează pluralismul la temelia sistemului nostru politic.

Configurarea acestuia, inclusiv cadrul său legislativ, nu poate fi doar apanajul actorilor politici și instituționali. Democrația participativă presupune consultarea și colaborarea dintre instituțiile politice și administrative și societate în procesul decizional. Iată de ce, constatând că drepturi fundamentale sînt afectate, în spiritul parteneriatului dintre instituțiile publice și societatea civilă, apelăm la dumneavoastră în calitate de garant al Constituției și mediator între stat și societate (art. 80, al. 2) și vă cerem, în virtutea prerogativelor ce vă sînt acordate conform art. 77, al. 2 din Constituția României, să returnați Legea partidelor politice Parlamentului spre reexaminare.

Prin reglementările pe care le cuprinde, Legea partidelor politice, în forma adoptată de Parlamentul României, limitează pînă la anulare exercitarea unui drept esențial în orice societate democratică, garantat de Constituția României în art. 37, al. 1, precum și în legislația internațională privind drepturile omului ratificată de România precum Declarația Universală a Drepturilor Omului (art. 20 și 21), Pactul Internațional cu Privire la Drepturile Civice și Politice (art. 22 al. 2 și art. 25. al. 2) și Convenția Europeană a Drepturilor Omului (art. 11) — dreptul la asociere liberă în partide politice, dar și libertatea de alegere.

Organizațiile civice în numele cărora vă este adresată această scrisoare — Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului din România – Comitetul Helsinki (APADOR-CH), Asociația Pro Democrația (APD), Fundația pentru o Societate Deschisă (FSD), Grupul Român pentru Apărarea Drepturilor Omului (GRADO), Liga Pro Europa (LPE) și Organizația ACCEPT — consideră că prin această lege Parlamentul a restrîns dreptul de asociere politică, condiționînd înființarea unui partid politic de existența unui număr minim de 50.000 de membri fondatori, domiciliați în cel puțin 21 de județe, cu cel puțin 1.000 de persoane în fiecare dintre aceste județe. Chiar și în forma inițială a Legii 27/1996 a partidelor politice, dreptul la asociere era limitat, condiția listei inițiale de 10.000 de membri pentru fondarea unui partid politic afectînd dreptul la liberă asociere. Refuzul dumneavoastră de a

promulga legea în varianta recent adoptată și retrimiteră ea spre rediscuție Parlamentului ar putea constitui ocazia redactării sale în concordanță cu sistemul de valori și specificul legislativ european privind dreptul de asociere în partide politice.

Argumentele în favoarea cererii noastre pot fi sistematizate astfel:

1. Legea partidelor politice restrînge un drept fundamental. Dreptul la asociere liberă de orice îngrădire nu poate fi asigurat cîtă vreme prevederi cu caracter restrictiv (obligativitatea unui număr de minim 50.000 de membrii) ce nu sînt justificate „în interesul securității naționale, a siguranței publice și a ordinii publice sau pentru a proteja sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile celorlalți” devin elementele centrale ale legii. Implicînd un exces de reglementare Legea partidelor politice crează confuzie între regimul juridic de funcționare a partidelor politice și specificul politic al acestora, limitînd rolul cetățenilor și afectînd capacitatea acestora de a discerne și de a alege.

Analiza realizată în vara anului 2002 de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa Legii partidelor politice din Kazahstan care impune același număr de 50.000 de membri fondatori pentru înregistrarea unui partid, subliniază tocmai că astfel de prevederi „pot limita foarte serios opțiunea pe care electoratul o poate avea în viitor”. Raportul, care este anexat acestei scrisori, precizează că „într-o societate democratică, legea, construcția legislativă, trebuie să promoveze un cadru politic pluralist (multiparty) și energic și să întărească participarea politică a cetățenilor. Electoratul trebuie să fie responsabil pentru decizia sa, exprimată prin vot, în legătură cu partidele care să participe la viața politică și care să îl reprezinte în instituții. Statul trebuie să joace un rol minimal în aceste decizii.”

2. Legea partidelor politice face aproape imposibilă apariția unor noi partide. Condiționarea înființării unui partid politic de existența unui număr de 50.000 de membri fondatori (art. 19, al. 3) face aproape imposibilă înființarea unui astfel de organizații în România. Această prevedere va determina oasificarea actualului sistem de partide și afectează libertatea de alegere a cetățenilor.

Adoptarea acestei reglementări ar face din România un caz unic în Europa, iar pentru a demonstra acesta atașăm acestui apel în anexă condițiile juridice ale asocierii în partide politice, din perspectiva numărului de membri fondatori, în țările membre ale Uniunii Europene, precum și într-o serie de state din Europa Centrală și de Est.

În apărarea libertăților politice

3. Legea partidelor politice va avea ca efect diluarea pluralismului politic. Chiar dacă pluralismul politic va continua să fie prevăzut în Constituție, dificultatea de a înființa și înregistra noi partide va face ca acest principiu fundamental al vieții noastre politice să fie afectat în substanța lui. Pluralismul nu înseamnă doar existența, la un moment dat, a mai multor partide ci, tocmai, posibilitatea concretă și efectivă de a înființa partide politice, oricând și de către oricine, singurele restricții admisibile fiind cele deja prevăzute de legea fundamentală.

Raportul OSCE, la care ne-am referit mai sus, insistă asupra faptului că astfel de „*cerințe severe... vor avea un efect de îngheț în ceea ce privește evoluția pluralismului politic... tocmai pentru că ele vor face mult mai dificilă apariția partidelor politice*”.

4. Legea partidelor politice interzice de jure organizarea partidelor politice regionale sau locale. Obligatorietatea existenței a minimum 21 de filiale județene va împiedica apariția unor partide politice cu bază regională sau locală. În majoritatea țărilor membre ale Uniunii Europene partidele politice constituite la nivel regional sau chiar la nivel local, partide care se adresează exclusiv electoratului din regiunile sau chiar localitățile la nivelul cărora sînt constituite, sînt actori politici importanți ce contribuie la dezvoltarea democrației și la optimizarea politicilor publice la nivelul la care operează.

5. Legea partidelor politice introduce criterii politice pentru dizolvarea acestor organizații și nu propune un sistem de control eficient. Puterile conferite instanțelor judecătorești în ceea ce privește dizolvarea partidelor politice (art. 48, al. 1 și al. 2) absolutizează obiectivele partidelor politice și limitează modul de realizare al acestora la domeniul politico-electoral. Considerăm condițiile de dizolvare a unui partid politic, condiții care decurg, de fapt, din cele care sînt impuse pentru înființarea sa, excesive și arbitrare, impunînd instanțelor competențe suplimentare. Într-o democrație și într-un stat de drept, nu este rolul instanțelor de judecată să aprecieze prestația politică a partidelor. Desființarea unui partid pentru că nu a participat la alegeri un număr de ani sau nu a avut candidați într-un anumit număr de circumscripții electorale înseamnă tocmai o analiză a strategiilor electorale pe care un partid poate să le aibă. O astfel de strategie poate fi supusă numai controlului și sancțiunilor politice ale electoratului. Deasemenea, controlul listelor de semnături nu poate fi asigurat eficient de Tribunalul București care nu are posibilitatea efectivă a unui analize exhaustive.

6. Legea partidelor politice nu asigură transparența vieții politice. Deși sondajele de opinie ilustrează încrederea scăzută de care beneficiază partidele politice (aproximativ 10% din români au încredere în partide) Legea partidelor politice nu conține prevederi care să contribuie la creșterea acestui indicator. Accesul la informații privind activitatea partidelor politice, dinamica numărului de membri și finanțarea activității politice nu sînt prezente în textul legii, deși, în mod curios, articolul 1 al legii (ca și în cazul Legii 27/1996) acordă partidelor calitatea de persoane juridice de drept public, separîndu-le de celelalte forme de asociere. Caracterul public al partidelor politice, discutabil, cîtă

vreme acestea sînt forme de asociere privată ce contribuie la conturarea interesului general, ar trebui să oblige partidele la o mai mare transparență.

7. Legea partidelor politice nu contribuie substanțial la întărirea democrației interne de partid. Democrația internă de partid constituie una din provocările la care o viață politică democratică trebuie să răspundă. Reluînd aproape integral în art. 15 conținutul art. 14 din Legea 27/1996, noua Lege a partidelor politice nu rezolvă juridic situația conflictelor dintre membrii și conducerea de partid și nu asigură o protecție reală membrilor de partid cu tendințe critice. Nu doar spațiul politic extrapartinic trebuie să fie democratic, dar partele însele sînt, sau ar trebui să fie, spații ale confruntării dintre opțiuni politice diferite.

Considerăm că eficientizarea vieții politice, obiectiv pe care Legea partidelor politice și-l propune, poate fi realizată prin metode democratice. În acest sens, avem în vedere faptul că după 1990 numărul partidelor parlamentare, și în general numărul partidelor active, a scăzut permanent datorită prevederilor legislației electorale care s-a dovedit un filtru în modelarea sistemului de partide (astăzi sînt înregistrate în România 53 de partide politice). Tipul de scrutin, magnitudinea circumscripțiilor, pragul electoral, măsura în care participarea partidelor politice în alegeri este sau nu susținută financiar de la bugetul de stat (eventual în funcție de rezultate) sînt aspecte care, în funcție de modul în care sînt reglementate în legislația electorală, pot să contribuie la limitarea accesului unor partide cu susținere electorală slabă în Parlament sau, dimpotrivă, pot să faciliteze acest acces. Cu alte cuvinte, problemele legate de sistemul de partide din România pot și trebuie să fie rezolvate fără încălcarea unor drepturi fundamentale, așa cum este dreptul la asociere politică, iar legislația electorală poate asigura, în condițiile respectării acestor drepturi, cadrul unei vieți politice stabile și eficiente.

Totodată, introducerea unui criteriu de utilitate publică corelat la realizarea unui scor electoral, care să țină însă, cont de reprezentativitatea locală, nu doar națională, a unui partid politic, poate constitui o condiție obligatorie pentru finanțarea publică. Astfel, se poate evita risipirea banului public ca rezultat al finanțării unor partide sau formațiuni politice nereprezentative pentru electorat.

Sperăm că argumentele noastre vă vor convinge de oportunitatea returnării Legii partidelor politice spre rediscutare Parlamentului, cunoscînd interesul dumneavoastră pentru dezvoltarea unui parteneriat activ și responsabil cu societatea civilă românească.

Vă asigurăm, domnule Președinte, de respectul nostru.

Gabriel Andreescu, Director programe APADOR-CH
Smaranda Enache, Președinte, LPE
Cristian Pîrvulescu, Președinte, APD
Mihai Popescu, Președinte, GRADO
Renate Weber, Președinte, FSD

București, 24 octombrie 2002

Journal jurisien

Cu prilejul Expoziției Naționale a Confederației Elvețiene – EXPO-02 –, una din cele trei pe care statul helvetic le-a organizat în întreaga sa existență, inițiatorii au găsit cu cale să invite șapte personalități străine care să reflecteze la realitatea elvețiană și să-i detecteze punctele slabe. Adică, într-o atmosferă din cele mai festive, să caute nod în papura democrației helvetică. La această deloc ușoară sarcină m-am înhamat și eu, alături de alți șapte străini, veniți din Est sau Sud. Organizatorii ne-au ridicat dintr-un început la rangul de „cei șapte înțelepți”. Mie mi-a revenit misiunea de a petrece două săptămâni în cantonul Jura, cel mai tânăr membru al Confederației și de a analiza la fața locului dacă Jura s-a născut din porniri naționaliste sau dintr-un firesc drept la diferență. În deplină libertate de acțiune, bucurându-mă de sprijinul Guvernului Republicii și Cantonului Jura, ca și de găzduirea unei minunate familii jurasiene, am străbătut cantonul în lung și în lat, întretinându-mă la fel de cordial cu autoritățile și oamenii de rând. Sejurul meu jurasian s-a încheiat într-o dezbatere publică în compania unora din părinții fondatori ai Cantonului Jura, ex-ministrul François Lachat și renumitul jurist Joseph Voyame. Cu acest prilej, am ținut un jurnal care a fost publicat de gazde în limba franceză. Iată câteva fragmente.

În trenul ce mă duce din prospera regiune a Zürich-ului către o regiune Jura încă necunoscută, mă gândesc din nou la cariera pe care modelul elvețian a făcut-o în Europa de Est. După războaiele cumplite din imediata noastră vecinătate – ex-Iugoslavia –, modelul cantonal a revenit în actualitate ca o posibilă soluție a crizei bosniace și, mai apoi, croate. Pentru analiștii europeni, Elveția ar fi putut servi ca sursă de inspirație căci sistemul său cu patru limbi oficiale pare să fie dintre cele mai flexibile, apt să răspundă aspirațiilor minorităților de a-și prezerva identitatea fără ca prin aceasta să diminueze confortul existențial al majorităților. La vremea aceea, stereotipiile despre Elveția erau exclusiv pozitive. Chiar dacă teritorialitatea limbilor era un principiu limitativ, care convenea mai puțin unei viziuni interculturale a Europei, se aprecia în unanimitate faptul că Elveția reușise să-și făurească o națiune de voință în care fiecare popor își avea propria legitimitate, în care, pe drept cuvânt, nu existau nici minorități, nici majorități în sensul clasic. Se știau puține lucruri la acea vreme despre debaterile interne din Elveția, între germanici și retoromani.

Prin urmare, crearea Cantonului Jura era interpretată în regiunea noastră ca un succes, o victorie a rațiunii, o dovadă de flexibilitate și de capacitate de reformă internă a Statului Elvețian, care ar fi putut inspira democrațiile pe cale de a se naște în Est, ale căror structuri administrative,

hipercentralizate și retrograde, erau deseori moșteniri ale unei dictaturi statale imobile și arogante. Din bălălia jurasiană se cunoștea doar latura romantică și legitimitatea principiilor democratice. Existau puține referiri teoretice la violență și la naționalism.

Examinarea naționalismului dintr-o țară democrată, iată un exercițiu stimulat pentru cineva care vine din Est! De un deceniu, întotdeauna „Occidentalii” sînt cei ce ne dau lecții de democrație... Totuși, prezidențialele din Franța, după deriva austriacă și olandeză, au repus în discuție teza dispariției pericolului naționalist în societățile democratice.(...)

(...) Realitatea supraviețuirii extremismului în cadrul societăților dezvoltate arată o fragilitate primejdioasă a valorilor morale. După al doilea război mondial, părea că revenirea unor atari mișcări în Europa este de neconceput. Recentele alegeri din Franța, țară ce se laudă cu acquis-ul său republican, țară care se definește drept însăși patriă democrației, ridică o problemă urgentă. Societățile europene trebuie să elaboreze cât mai curînd politici educaționale capabile să neutralizeze tendințele naționaliste, din ce în ce mai numeroase și din ce în ce mai sofisticate. Trebuie să existe curajul de a analiza cauzele profunde ale revenirii naționalismelor și de a le expune cu deplină sinceritate. În același timp, societățile noastre ar trebui să păstreze vie memoria atrocităților fasciste și comuniste care i-au decimat pe europeni de-a lungul întregului secol XX. Educația antifascistă a fost mai sistematică în Vest, unde, dimpotrivă, comunismul, pe care nu l-a trăit în mod direct, a părut mai acceptabil. În Est, am trăit ororile comuniste și sîntem revoltați să vedem cum comunismul se bucură încă de legitimitate în Europa Occidentală. În schimb, denazificarea Estului nu s-a încheiat niciodată. Este esențial să se înțeleagă faptul că deși fascismul era anticomunist iar comunismul era antifascist, ambele erau forme de totalitarism. În același timp, trebuie să existe curajul de a vorbi despre limitele democrației, despre deficitul democratic și despre pericolul folosirii mecanismelor democratice drept mijloace de a impune în mod legal dictatura majorităților sau a celor mai puternici.(...)

(...) În piața centrală din Delémont, o întreagă escadrilă de drapele jurasiene nu reușește să ascundă senzația neplăcută de abandon. Restaurantele sînt mai degrabă goale și avem puține șanse să mîncăm un fel de mîncare specific regiunii, căci nu există așa ceva, ca și cum în tumultul identitar s-ar fi dat uitării tocmai tradițiile. Straniu mod de a-ți valorifica identitatea! Pe zidul unui han, o mîină nervoasă a șters cu vopsea roșie cuvintele nemțești și englezești „Zimmer” și, respectiv, „rooms”. Acestea nu sînt admise în acest spațiu public unde te-ai aștepta să existe o politică de atragere a turiștilor. Ceea ce surprinde și mai mult este faptul că proprietarul nu a făcut nimic pentru a repune lucrurile în ordine. O fi vorba de conformism sau de frică? Greu de spus. Există un puternic contrast între această lume care dă impresia că singura valoare trebuie să fie în izolare și alte societăți europene, unde se caută a fi

multicultural pentru a fi mai competitiv. Deschiderea a devenit o condiția a supraviețuirii. Se fac eforturi pentru a vorbi limbi străine, pentru a cultiva plurilingvismul și pentru a se realiza întâlnirea cu lumea globală. Hipertrofia ego-ului nu mai servește la nimic. (...)

(...) În loc de raport, iată inventarul câtorva dintre ideile interlocutorilor mei. Naționalismul jurasian și-a avut legitimitatea istorică fiind o mișcare de rezistență în fața germanizării. Odată cu crearea cantonului Jura, la sfârșitul unor lungi ani de negocieri și reforme constituționale, naționalismul și-a pierdut din relevanță, anumite mișcări extremiste nu fac decât să submineze încrederea dintre diferitele comunități și prin aceasta contribuie din nou la încetinirea procesului de negociere care ar putea conduce la avansarea unor soluții capabile să răspundă mizelor viitorului. Societatea jurasiană este în căutarea echilibrului, încercând să depășească jena tipică periferiei. Întreaga Elveție a susținut, pînă la urmă, crearea cantonului Jura, căci a votat-o în majoritate. Momentul creării cantonului a marcat o primă etapă în reforma mentalităților colective elvețiene către un plus de deschidere. Momentul Expo02, prilej de introspecție fără precedent pentru națiunea elvețiană, marchează de asemenea întoarcerea regiunii Jura către solidaritate. A-i dezamăgi pe jurasieni ar însemna a pierde o ocazie istorică de a face țara mai coerentă și ar da din nou legitimitate naționaliștilor marginali.

Aspirația oricărei minorități, a oricărui popor, către identitate, dreptul la diferență sînt cîștiguri ale civilizației moderne. În același timp, identitatea nu poate contrazice valorile comune și universale. Nici o autonomie culturală și politică nu poate duce la suprimarea valorilor individuale.

Cele două săptămîni petrecute în Jura mi-au permis un amplu dialog cu persoane foarte diferite care au avut amabilitatea să se întâlnească cu mine și să-mi răspundă la întrebări. Acest dialog a fost foarte profitabil; mi-a permis să înțeleg mai bine modelul elvețian și să mă conving de faptul că toate modelele de societate sînt perfectibile, căci sînt imperfecte. Cercetarea mea s-a concentrat asupra naționalismului, am studiat rolul său în afirmarea identității jursiene, ca și formele actuale de naționalism. Am fost preocupată să compar naționalismul care se manifestă în Elveția, țară cu o lungă tradiție democratică, cu naționalismul care se manifestă în țările din Est, inclusiv a mea, cu o experiență democratică recentă. Această comparație mi-a confirmat faptul că, dacă toate naționalismele sînt diferite, ele au și trăsături comune, sînt un atentat la demnitatea umană. Cu toate acestea este dificil să se răspundă la nevoile identitare într-un stat insensibil la diferență sau care o reprimă în mod deschis. Oare bătălia identitară e o formă de naționalism sau o formă de luptă pentru un plus de democrație? Care este linia care separă naționalismul cel bun de naționalismul cel rău?

Cele cincisprezece zile pe care le-am petrecut în Jura s-au încheiat cu mai multe întrebări decît răspunsuri. Și cu cîteva semne de exclamare. (...)

Traducere din limba franceză de Cornelia Cistelecan

Minoritate în majoritate – majoritate în minoritate. Relații interetnice în Secuime

(continuare din pagina 1)

ale statului, în timp ce maghiarii se caracterizează mai ales în cadrul discursului minoritar acuzînd tentativele de discriminare și impunere abuzivă a autorității statului care nu se completează cu poziția de majoritar în regiune. Discuțiile au reliefat și faptul că relațiile dintre cele două comunități sînt puternic influențate de comunicarea în cadrul comunităților. Există o lipsă de comunicare între elita românească și comunitatea românească din Secuime. Referitor la comunitatea românească, în urma mesei rotunde, participanții au concluzionat că există o diversitate de opinii în sînul acestei comunități iar discursul naționalist nu este caracteristic pentru întreaga comunitate românească din regiune.

Analizînd cu clarviziune realitățile din Secuime, participanții la Forumul Intercultural au realizat că problematica principală a Secuimii este legată de dezavantajarea zonei la diverse capitole și datorită numeroaselor probleme sociale cu care se confruntă locuitorii acestei zone – fapt determinat și de lipsa unei autentice dezvoltări regionale pornind de la o definire corectă a regiunii (istorică, culturală, identitară).

Participanții au creionat și cîteva recomandări:

- Crearea unui cadru de dialog care să îmbunătățească comunicarea în interiorul comunității românești;
- Lărgirea cadrelor de dialog între cele două comunități și trecerea la dialoguri pe probleme punctuale și specializate;
- Includerea cît mai grabnică a regiunii în planul de reabilitare a infrastructurilor (drumuri, căi ferate, etc) a căror stare frînează dezvoltarea regională;
- Susținerea unor proiecte de dezvoltare a turismului în regiune – evidențiat ca o posibilă sursă generatoare de venituri;
- Asigurarea posibilităților învățării limbii maghiare de către comunitatea românească în cadrul sistemului educațional formal și îmbunătățirea predării limbii române pentru elevii maghiari.
- Monitorizarea discursului naționalist din propriile publicații și luarea de atitudine față de distorsiunile acestora.
- Mai multă atenție folosirii bilingvismului de către autoritățile locale alese și mai multă înțelegere față de statutul minoritar al comunității românești.
- Reținere de la afișarea ostentativă a simbolurilor naționale și de la impunerea agresivă a statutului națiunii de stat.

Laura Ardelean

Európai Unió és a regionalizáció

MISZLIVETZ Ferenc, a Szombathelyi Berzsenyi Dániel Egyetem Európa- és Nemzetstudiumok Tanszékének vezetője, a Magyar Nemzeti Szociális és Európa Tanulmányok Intézetének igazgatója — a Ligii PRO EUROPA és a Sapientia Intézetének — 2002. október 22-én tartott konferencián a *Európa keleti kibővítésének kihívásai* (Provokációk Európára nézve), amelyen a Gazdai Ligii PRO EUROPA-nak adott interjúja.

Ennek az interjúnak a Miszlivetz Ferenc hangsúlyozta a regionalizáció fontosságát az Európai Unió tagjainak számára, akiknek a feladata az, hogy megőrizze a nemzeti identitást, miközben a gazdasági és politikai integráció elősegítésére törekedik. A regionalizáció az Európai Unió egyik legfontosabb eszköze, amely lehetővé teszi a tagállamok közötti együttműködést és a közös értékek megőrzését.

Un alt tip de regionalizare se naște la zonele de graniță ale statelor, unde euroregiunile promovează parteneriate pentru soluționarea problemelor comune. Granița Uniunii Europene nu poate forma fortăreața celor incluși, ci trebuie să devină un spațiu al colaborărilor transfrontaliere. Altfel întreaga construcție ar fi lipsită de sens. Prin urmare, integrarea mai rapidă a Ungariei în UE va avea un efect benefic asupra dezvoltării României, datorită acestor colaborări, în care rolul societății civile este foarte important.

K: *Miért fontos az Európai Unió számára a regionalizáció?*

V: Elsősorban azért, mert érezhetően hosszú ideje van feszültség a nemzetállam – mint valamikor kizárólagosnak gondolt politikai egység, mely közben az abszolút szuverenitását elvesztette, de nagyon sok mindent megtartott ebből a szuverenitásból és nagyon sok szempontból tudja képviselni az úgynevezett nemzeti érdekeket – és az Európai Unió úgynevezett transznacionális, nemzetek feletti intézményei és politikái között. Ez a feszültség az elmúlt években kiéleződött. Az a vita, hogy Európa hogyan rendezkedjen be, hogy nemzetállamok Európája legyen-e, amely igazából egy laza szövetséget és egy erős piacot jelent, amely politikailag meglehetősen amorf és állandóan újra és újraalakuló nemzetállami konszenzusa alapján működne, vagy pedig egy erős föderáció, amely tulajdonképpen a szuverenitás végleges elvesztését jelentené és csak bizonyos autonómiát tartana meg. A két véglet között rengeteg más lehetőség is van. Ez a vita nem dőlt el. Nem tudjuk elmondani hosszan, hogy mely állam mit képvisel, de a legkarakterisztikusabban a németekre mondják azt, hogy miután itt egy föderális állam működik, tehát föderációban gondolkoznak és sok szempontból az a gyanú a németekkel szemben, hogy a keleti kibővítés őket erősítené és ezért a német koncepciótól nagyon tartanak a franciák és az angolok. Az angolok inkább a nemzetállamok Európája mellett, egy lazább szövetség mellett kardoskodnak és így a franciák is. Ez a vita formálódik és kiéleződik. Ebben a helyzetben, amikor a feszültség, úgy néz ki, hogy megoldhatatlan, egy mozgásformát adna a határokat átvágó régiók megjelenése, amennyiben egy új egység jelenne meg, egy új, nemcsak gazdasági, hanem politikai, társadalmi és kulturális értelemben is egy új egység, amely egy kicsit kiegyensúlyozná a nemzetállamok keltette feszültséget vagy ellenállást. Magyarul, Brüsszelnek nem csak a nemzetállamokkal kellene

kiegyeznie, hanem szövetséget találna a régiókban. Ez egy kicsit, persze, le van egyszerűsítve mert az aktuális vitákban sokféle régiókat látunk. Vannak olyan régiók, amelyek eléggé nem progresszív módon lépnek föl, csak a saját szűk társadalmi körüknek az érdekeit képviselik és szeparatista álláspontot képviselnek. Például a Liga Nord elképzelte, hogy létrehozza Padániát, mint köztársaságot, szemben Olaszország elmaradottabb részeivel. És máshol is látunk ilyen elszakadási törekvéseket. Belgium tulajdonképpen két részre oszlott: flamandokra és vallonokra. De ugyanakkor találunk úgynevezett alkotmányos régiókat Európa közepén amelyek, ha úgy tetszik, már saját parlamenttel rendelkeznek és amelyek egy új kormányzati szintet hoznak be az „európai játékba”. Az európai konstrukció vagy az „európai játék” akkor lenne működőképes, ha több kormányzati szintből állna és ha ezek a kormányzati vagy kormányzási szintek egymással is kapcsolatban lennének. Tehát a nemzetállam és az európai uniós szint között megjelenéne, például, a régiók, mint kormányzati szint. És ugyanakkor megjelenéne akár szubrégiók is, kistérségi társulások és mondjuk a civil társadalom is egyfajta kormányzati szintnek képzelhető el. Ezeknek az összjátékából állna, jönne létre sokak elképzelése szerint, amelyet magam is osztok, egyfajta európai politikai egység, amelyet félve nevezünk bárminek is, államnak vagy birodalomnak vagy szuperhatalomnak, bárminek, de a neve is alakulóban van. Tehát itt egy eléggé komplex folyamatról van szó. Ez egyben egy politikai folyamat is.

A csatlakozni kívánó országok jelentős részében az etatizmus, az autokrácia jelentős hagyományokkal bír, a centralizáció, mint tudjuk Romániában is, Magyarországon is egy elég erős kerékkötője a társadalmi demokratizálásnak. Például, vegyük Magyarországot, a Budapest-központúság igazából mindent megöl, mert ez egy oda-vissza játék. Vidéken nem is remélnék, tulajdonképpen, semmit elintézni helyben, mindenki fölmege Budapestre, ahogy Budapest is így néz le a vidékre. Világos, hogy egy nagyobb hatékonyságot és összjátékot kívánó európai játékban nem tartható fenn,

illetve sikertelenséghez vezet. Ezért gondoljunk azt, hogy Magyarország regionális föderációja is nagyon fontos lenne. Ez az egyik. A másik, hogy új határok lesznek Európában, mert úgy néz ki, hogy 2004-2005-re ratifikációtól függően jó néhány új tagállammal bővül az Európai Unió. Ez azt jelenti, hogy az Európai Unió mostani keleti határai, amelyek Magyarországnál, Csehországnál, Lengyelországnál húzódnak, ki fognak tolni ezeknek az országoknak a keleti határvidékére. Tehát a magyar-román határ lesz, az ukrán-lengyel határ lesz az új európai uniós keleti határ és igencsak nem mindegy, hogy ezeken a határokon milyen viszonyok alakulnak ki. Mindenféle szempontból: gazdaság, bűnözés, társadalmi együttműködés, kultúra és így tovább.

A régiók egy másik típusa az a határon átívelő régiók, úgynevezett euro-régiók, amelyek még igencsak gyerekcipőben járnak, de erre is már találunk pozitív példát, mondjuk azt, hogy biztató jeleket. Egy ilyen például nálunk Nyugat-Pannónia Burgerlanddal közös három nyugat-magyarországi megye Győr-Sopron, Moson, Vas és Zala. Ez a négy egység képez egy euro-régiót, amit Nyugat Pannon helyrégiónak nevezünk és ami, bár még messze van attól, hogy teljesen önálló legyen, de rengeteg olyan jó együttműködést tudott elindítani aminek kézzelfogható eredménye van és ennek van politikai és társadalmi hatása.

K: *Van egy bizonyos kettősség: miközben az uniós tagállamok még nem oldották meg saját határaikon belül a regionalizáció kérdését úgy néz ki, hogy elvárják, hogy az integrálódó országok megoldják mielőtt még csatlakoznának az Unióhoz. Mivel magyarázható ez?*

V: Ez a kettősség mindenben megmutatkozik. Azt szoktuk mondani, hogy ha mind a tizenöt mostani tagállamnak meg kellene felelnie azoknak a követelményeknek, amelyeket a csatlakozni kívánóknak támasztanak, akkor bizony sokan kiesnének. Korábban, ez köztudott, nem voltak ilyen követelmények, egészen más körülmények között indult meg az integráció és folyt 40 évig vagy 50 évig egy olyan fészkeklemben, ahol a keleti határokat mi, a varsói szerződés biztosítottuk, szinte hermetikusan lezárva ezeket. Itt bűnözés, gazdasági migráció nem fenyegetett. Néhány disszidens átbújt időnként a szögesdrót alatt. Akit nem lőttek le és nem robbant föl azt magasba emelték és mutogatták. Ezek a szabadság és a demokrácia kifejeződése, hogy Nyugat támogatja Kelet-Európa szabadságtörekvéseit. Ez az attitűd rögtön megváltozott abban a pillanatban, ahogy a határok leomlottak és bizony kemény anyagi, életszínvonalbeli és szokásokra vonatkozó szempontok jöttek elő. Magyarul, Nyugat-Európa eléggé elkényelmesedett, jóléthez szokott társadalmi általában támogatják, természetesen, és hisznek is a demokráciában és a szabadságban. Azt már nem gondolják olyan nagyon forrón és melegen, hogy az ő közvetlen környezetükbe kellene kerüljenek mindazok akik itt jobb életkörülményeket szeretnének maguknak. Magyarul, a csatlakozás politikai, ideológiai szempontból nem kérdőjeleződött meg, hiszen ez a központja az Európai Unió integrációjának, tehát nem mondták azt, hogy ezt a folyamatot megállítjuk, hanem olyan kemény követelményeket kezdtek föllálmítani amivel egyrészt időben kitolták, másrészt pedig, a

lehetőségeket tekintve, megfelelően lenyomták ezeket a csatlakozni kívánó országokat. Tehát, még sokáig, reméljük nem az idők végezetéig, úgymond másodrangú vagy másodrendű tagállamok lesznek, ha csatlakoznak is. Ebben a kérdésben nincs még válasz, nincs konszenzus. Abban tehát, hogy kinek a vállára kerüljön, például, az új határok kialakításának, biztosításának a terhei nincs konszenzus. Az Európai Unió tagállamai is kezdik belátni, hogy azért azt nem tehetik meg, hogy azt mondják ti lengyelek, magyarok, szlovákok, csehek stb. oldjátok meg mind a schengeni kérdéseket és ott kemény határokat építsetek ki, mert most az már a ti dolgotok. Ilyen nincs.

Kezd kialakulni az egyműködéseknek egy új koncepciója, azonban ez még csak éppen hogy kialakulóban van. Tehát itt azon múlik nagyon sok minden, hogy hogyan tudnak a csatlakozni kívánók, és köztük Románia, olyan tárgyalási pozíciókat elérni, és nem külön-külön hanem együttesen, ami őket egy potenciálisan jobb helyzetbe hozza. Erre nem sok biztató jelet látni még. Vannak ugyan törekvések, amelyek erősen ideológusak és papíron léteznek a leginkább. Én nem egy ellenálló szövetségre gondoltam, mert ez biztos, hogy kudarcokhoz vezetne és újabb politikai feszültségeket szülne, hanem ügyes, józan, ravasz és kemény tárgyalásokra az európai ügy érdekében. Itt látom a legnagyobb bajt, hogy mi, akik nagyon sokáig vártunk erre a pillanatra, csak a mi szűk szempontjainkból tudjuk elképzelni, ha horizontálisan is. Tehát nem látjuk, hogy egyszerre kellene legalább két dimenzióban mozogni és mindig egy európai szinten is megfogalmazni a közös érdeket és ahhoz viszonyítva a sajátot. És ezt valahogy együtt tálni. Ha csak a mi kis játékunkat fogjuk játszani, akkor mint törpék az óriásokhoz képest, mindig alul fogunk maradni. Itt lenne szükség egy nagyon komoly szemléletváltásra. Én abban bírok, hogy jönnek már sok nyelvet beszélő, nyugaton tanult, világotlátott új generációk. Nagyon hamar belépnek ebbe az európai játékba és ebbe az európai konstrukcióba és képesek lesznek erre. Úgy tűnik, hogy a mostani, az állami szocializmusba szocializálódott politikai elit ezt nem, vagy csak kis mértékben képes megcsinálni.

K: *Magyarországon most szó van az alkotmány-módosításról az Unióba való belépés előtt. Megfog-e jelenni ebbe az új alkotmányban a régiók kérdése? Lesz-e valamilyen adminisztratív megfogalmazása annak, hogy mit jelent a régió?*

V: Mi, egy kutató intézet és egy *think-tank*, az ISES [Institute for Social and European Studies – sz. mj.], 2000-ben, 2001 elejéig végeztünk egy nagy kutatást, ami nagyon erősen az al-Duna nyugati régiót helyezi előtérben, és az egyik javaslatunk arról szól, hogy alkotmánymódosításra szükség van ahhoz, hogy a régiók megfelelő helyet és jogosítványokat kapjanak, ami azt is jelenti, hogy képesek legyenek olyan intézményeket is föllálmítani amelyek majd fogadják a strukturális és regionális alapok kínálta pénzt. Azt gondolom, hogy az alkotmány-módosítás kikerülhetetlen és ebben a kérdésben szintén elaludt egy kicsit a politikai elit, mert itt, azt gondolom, nem értették meg olyan sokan, beleértve a jogász társadalmat, hogy ez nem játék, hogy a

szuveritásnak az abszolútuma megszűnik. Ahhoz, hogy csatlakozhassunk le kell mondanunk önként arról, hogy abszolút módon szuverének maradjunk és nagyon sok területen, például a jog területén, az európai jog fölül fogja írni a nemzeti jogot. Hogy beszéljek jogász kollégákkal és megdöbbenve látom, hogy késve fogják föl. Annyira át vagyunk itatva a nemzetállami koncepcióval, hogy mondogattuk az európai szlogeneket, de föl nem fogtuk. Ezt egy elkésett reakció. Ez sokkot okozott a magyar elitben, azt kell mondjam. A parlamenti vitákban, bizottsági vitákban a legeslegmagasabb szinten olyan politikus és jogászprofesszorok akik a konvent munkájában résztvesznek, azt figyelik, egymás között kezdtek el szinte döbbenetesen beszélgetni arról, hogy mi is lesz a jövőben. Itt még egy intellektuális politikai érlelődési folyamatnak a kezdetén vagyunk. De azt gondolom, még egyszer, hogy az alkotmánymódosítás: 1) megkerülhetetlen, 2) tavasszal meg kellene ejteni, 3) bele kellene kerülnie a régiók és a decentralizáció kérdésének.

K: Ugyanez a vita zajlik most Romániában, mert alkotmánymódosítás előtt állunk. Vannak olyan politikai erők, amelyek az javasolják, hogy két lépéses legyen az alkotmánymódosítás: egy lépés most és egy lépés majd az Unióba való belépés előtt, amikor Románia lemond a szuverenitásáról és megteremtí a régiók építésére való lehetőséget. A másik vélemény szerint ezt a lépést most kell megtenni, hogy akkor amikor 2007-ben esedékessé válik a tagság, akkor Románia már egy fejlett struktúrával rendelkezzen. Mit tudna ebben a vitában javasolni?

V: Amint mondtam, ez egy sokkhatás, és valószínű — azt mondja a politikai ösztönöm, nem ismerem annyira a romániai helyzetet —, hogy ezt jobb egyszerre megtenni. Nem érdemes elhúzni. Nálunk, ha jól tudom, nem merült fel ez a kétlépcsősítés, de ahogy ismerem a magyar intézményeket, a vidéki, a megyék és az önkormányzatok *de facto* viszonyulását, nagyon nagy az ellenállás. Mi ezt úgy hívjuk, hogy egy autoax-szemlélet, ami a világot csak a kis parókiális gondolkodásmód alapján ítéli meg és valahogy úgy tekint az európai integrációra, mint egy új hullámra, ami nyugat felől jön és ezt is valahogy átvészeli, majd valahogy hasznot húzunk belőle, de nem készülünk erre aktív játékosként. Ezt a szemléletet nagyon felrázná egy ilyen típusú vita és az alkotmánymódosítási folyamat. Ez nem történt nálunk meg. Itt nehéz elképzelni, hogy a megyék, amelyek arra hivatkoznak most, hogy ez egy ezeréves intézmény, ehhez nem szabad hozzányúltni, hogy ilyen alapon hogy lehet elképzelni majd. Papíron léteznek régiók. Nálunk hét statisztikai régió van. Ez egy dolog, de hogy ezekből hogy lesz majd működő intézményrendszer, kapcsolatrendszer, ezzel a szemlélettel, ezt

nehéz elképzelni. A másik oldalon van egy sor új fiatal, tehetséges regionális szervező, tervező és civil társadalmi vezető, akik már ebben az új hálózati együttműködésben gondolkodnak. Ez egy politikai és társadalmi összecsapás, egy konfliktus, ahol sajnos a politikai eliten nem sok múlik, a politikai elitnek a percepcióján, tudásán, ismeretein, kapcsolatrendszerén, nyelvtudásán. Itt Magyarország nem áll jól azt kell jelentsem. Romániáról nem tudok sokat mondani. Én bízom abban, hogy annak a tudata, hogy ezt a történelmi pillanatot nem szabad elrontani, ez azért erősebb lesz ennél a párduckacagányos ellenállásnál.

K: Romániában fejlesztési régiókról beszélünk. Mit jelent Magyarországon a statisztikai régió fogalma?

V: Ez tulajdonképpen kvázi-parlament, bár létrehoztak regionális fejlesztési tanácsokat, ezeknek ügynökségeik vannak. Amint említettem, ez a Nyugat Dunán-túli a legdinamikusabb regionális fejlesztési ügynökség. Ők elég jelentős pénzüsszegeknek szétosztása felett diszponálnak és sugallni tudják önkormányzatoknak vagy önkormányzatok társulásának, kistérségi társulásoknak a pályázati irányokat. Ez azt jelenti, hogy miután van egy hosszútávú, középtávú szemlélet — mármint a fejlesztési tanácsoknak és ügynökségeknek —, ezek át tudnak formálni begyökösödött gondolkodásmódokat. Beindítottak számos olyan projektet, amely fölélikítette a régiót, a turizmusnak egy teljesen új koncepciója alakult ki, minőségi *wellness* turizmus, ami összekapcsolódik egy történelmi turizmussal és már nemcsak városban, megyékben gondolkodik, hanem nagyobb régiókban. Ugyanúgy például

a felsőoktatási intézményeknek egy regionális láncolatszerű együttműködése, amit itt Erdélyben is, Bánátban is nagyon jól el tudok képzelni, hogy egyetemek, főiskolák, kutatóhelyek szélesebb projekteknek a feldolgozására, kutatásra vagy diák- és professzorcsereben együttműködnek és nem csak az önálló kis szempontjaikat nézik. De ez igaz városfejlesztésre, önkormányzati koncepciók közös kidolgozására. Egy szemléletváltást tudnak elindítani, aminek, hangsúlyoznám, csak a kezdetén vagyunk, ez nem a megvalósulás, de legalább a régi szemlélet kizökken. Ezt tudják ebben a pillanatban elérni. Ha sikerülne — és ez a vita most zajlik, jövő héten lesz egy nagy konferencia nálunk Szombathelyen és Kőszegen erről, amelyre eljönnek a politikusok is —, ha sikerülne elérni, hogy az alkotmánymódosításba bekerüljön ez a föderációs elképzelés, hogy kiépüljenek a regionális intézmények jogi értelemben is, amit nagyon sokan szeretnének: szeretné az Európai Unió budapesti delegációja, szeretné néhány politikus, szeretnének mi, szakértők, de az ellenállás ezzel szemben még nagyobb —,

ha sikerülne, szerintem, ez egy csendes forradalom volna Magyarországon, megtörne ez a centralizációs hagyomány.

K: Egy utolsó kérdés. Mit jelent majd Románia számára és mit jelent a romániai magyarok számára az a pillanat, amikor Magyarország tagja lesz az Uniónak?

V: Az egy teljesen új helyzet és nagyon sok múlik a magyar civil társadalom és a magyar politikai elit bölcsességén. Tehát nyilvánvaló, hogy Magyarország bizonyos értelemben győztes lesz. Előbb kerül be, mint sok más, csatlakozni kívánó állam és, amint említettem, a határokon kialakított politikai és társadalmi viszonyok kérdése igen élesen fog felmerülni. Hogy ezek zárt határok lesznek és egy ilyen bezártságot fognak sugallni, egy *fortress Europe*, egy erőd-Európa hangulatot fognak árasztani. Nemcsak hangulatot, de intézményeket és intézkedéseket foganatosítanak vagy pedig fordítva, a befogadó Európa képét és magatartását erősítik. Ez a kérdés még nyitott. Ezért itt hiába mondjuk azt, hogy segítsen nekünk Brüsszel és a gazdag tagállamok, mégiscsak azért a legfontosabb ami hozzáállásunk. Ezért szorgalmaztam azt már korábban is, az előző kormány idején, hogy nagy hangsúlyt fektessünk a határt átszelő együttműködésekre, a *cross-border cooperation*-re, a PHARE programnak van egy ilyen ágazata, PHARE CVC-nek hívják. Nem tudom, hogy mennyi valósult meg a román-magyar határon ebből, de azt tudom, hogy pénzek kerültek idecsoportosításra és hogy itt a lehetőségeket akár hónapok alatt is jobban ki lehetne aknázni. A mondott példákat hoznám fel újra, kiegészítve ezeket a civil társadalmi hálózatoknak az erősítésével, hiszen olyan mozgalmak, mint a Pro Europa Liga vagy a környezetvédők, a kisebbségi roma kérdésekkel foglalkozó, tehát professzionális NGO-k is, jogászok, közgazdászok, egyetemek stb., ezeknek a határon átívelő együttműködése jelenti azt a társadalmi alapot, amelyre fölépülnek majd egy tágasabb, határokat átívelő régiók. Ha ez nincs, akkor egy üres konstrukció lesz, amit senki nem vesz komolyan, legfeljebb kihasználja pénzszerzéshez így vagy úgy. Úgy látom ezen a területen nem túl sok minden történt és jó lenne, kíváncsian lenne, ha mindkét fél ebben az irányban gondolkodna. Aki egy kicsit előttünk jár, az a gazdasági szféra, a kis- és középvállalkozók. Nem vártak ajeladásra, csinálják a dolgukat, de itt se lehet azért bátorítani és megfelelő intézményeket hozni létre. Hadd mondjak egy példát: Sopronba betelepült a B 62. Burgerland 62 vállalkozója, ezek vállalata egy közös irodát nyitott Sopronban a maguk bemutatására, propagálására és kapcsolatalakításra és fordítva. Itt nem csak a multikban kellen gondolkozni. A multikban annyiban lehetne gondolkozni, hogy a multinacionális vállalatoknak is van egy csomó elágazása, ami például kisvállalkozásokból áll. Tehát a kooperatív viszonyoknak, a hálózatszerű szerveződéseknek lökést tud adni a helyi önkormányzat, a régió és a központi kormányzat is, de nagyon sokszor — elég sok időt eltöltöttünk az utóbbi 2-3 évben ilyen típusú vitákkal —, nagyon sokszor azt mondják a minisztériumban: hát, kérem szépen, mi nem ragaszkodunk foggal és körömmel a centralizáltsághoz. Semmilyen projektet, javaslatot nem kaptunk onnan. Mindenki azt várja, hogy mit mond a központ. Ez a régi, paternalista attitűd. És ezt lehet itt is hallani. „Nincs elég információ, nem tudjuk, hogy mit lehet... úgyse adnak...”. Ez a régi paternalista hozzáállás a keleti

társadalmakra, sajnos Magyarországra, és valószínű, Romániára is jellemző. Én azt gondolom, hogy a civil társadalom itt egy élénkítő szerepet játszhat, provokálhat, segíthet régi, begyökösödött gondolkodásmódokat fölrobbantani, félelmeket esetleg oldani és közvetíteni. Minél többet mondjuk ki ezeket a dolgokat, minél inkább világosan kerülnek az asztalra új víziók és azokhoz tartozó konkrét programok, annál nehezebb azt mondani, hogy itt senkinek nincsen semmiféle ötlete. Azt hiszem, itt van egy döntő szava a Ligának is és az összes létező civil szervezetnek is, illetve annak a típusú együttműködésnek, amely most a Drakula Park körül kialakult. És ezt nem mondtuk, hiszen nemcsak arról lenne szó, hogy gazdaságilag mindenáron hatékony új régiók szülessenek, hanem arról is van szó, hogy egy minőségi része jöjjön létre Európának. Ez az, amit csak mi csinálhatunk meg. Ezt nem várhatjuk, hogy Brüsszel vagy Németország vagy európai multinacionális vállalatok oldják meg helyettünk. Mondjak másik példát: majdnem letarolták köszén kifejtés miatt a legszebb részét a Szombathely-Kőszeg között elterülő csodálatos vidéknek. Megvoltak a tervek és már majdnem indult a fák kivágása és az egésznek a legyalulása. Szégyenletes dolog lett volna. Sikertült megállítani. Nem volt akkora tétje, mint a Dracula Parknak talán, mert az Segesvár tönkretételéért még nagyobb kár lett volna. De hasonló helyzet volt. Azért, hogy kicsit több pénzhez jussunk gyorsan, azért nem szabad tönkretenni hosszútávon az igazi értékeinket és itt megint csak azt tudom hangsúlyozni, hogy a civil társadalom és az értelmiség aktív és gyors bekapcsolódása ezekbe az európai vitákba nélkülözhetetlen.

K: Néhány szóban kérném mondja el mivel foglalkozik az ISES és hogyan illeszkedik ez be a regionalizáció folyamatába.

V: Intézményünk egyetemi közreműködéseket és kutatásokat szervez. Az ISES fővállalta, hogy Dél felé, Balkán, Románia, Törökország felé nyisson új kutatási projekteket. Az Európai Unió ezt a hálózatot támogatja. Nem nemzetiségi intézmények kapnak majd támogatást, hanem network-ok. Eddig volt olyan, hogy Centre of Excellence, most Network of Excellence. Bizonyítani kell, hogy ezek a hálózatok mint egy virtuális intézmény működnek. Azért is jöttünk, hogy erről egy kicsit beszéljünk. Ugyanúgy Horvátország és Szerbia, Törökország felé is nyitottunk. Itt is ki kell az embereknek nyílni, hogy ez nem csak az a kérdés, hogy mikor csatlakozik Románia, hanem hogy ezek az együttműködések hogyan alakulnak ki. Minél inkább kialakulnak, annál inkább bent van már tulajdonképpen az az ország, bizonyos része bent van már az Unióban. Ezt is nehéz elmondani. Ugye van a területiség, hogy egy ország, egy állam csatlakozik és van a sokféle Európa: a kutatók, az akadémia alatt. Nekünk kellene a bizalomnak olyan biztosítékait felmutatni, hogy ne hiessék azt, hogy minden román és magyar csak arra vár, hogy mikor lesz már a munkaerő áramlása szabad és mikor ugorhasson rá a holland, a német, az osztrák meg a francia munkaerőpiacra.

(Az interjút Haller István készítette)

MEMORANDUMUL

greco-catolic în dezbaterile societății civile

Joi, 24 octombrie, la sediul Grupului pentru Dialog Social din București, a avut loc o masă rotundă cu tema: „Memorandumul greco-catolic în dezbaterile societății civile”, organizat de Liga PRO Europa, APADOR – Comitetul Helsinki, Project of Ethnic Relations și Asociația Pro Democrația. Moderatoarea dezbaterii, Dna Smaranda Enache, ex-ambasador al României la Helsinki, copreședintă a Ligii PRO Europa. Printre participanți: Doinea Cornea, unul dintre cele mai neîncătușate spirite ale României de ieri și de azi, precum și scriitorii Adrian Popescu și Al. Cistelean, implicați direct în apărarea drepturilor și libertăților religioase, Gabriel Andreescu (APADOR-CH), Cristian Pârvulescu (Pro Democrația), Dinu Zamfirescu (Fundatia „Horia Rusu”) și Laurențiu Moisin (AG-RU-București).

Punctul de plecare al dezbaterilor l-a constituit lansarea, în luna septembrie a acestui an, a unui document intitulat „Memorandum către Statul Român al credincioșilor greco-catolici din România și din întreaga lume”, document inițiat de un comitet de acțiune din SUA, Canada și România. Subiectul acestui memorandum îl constituie „discriminarea la care este supusă Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, în România”, iar scopul lui este „repunerea Bisericii Române Unite cu Roma în drepturile sale firești”. Documentul a fost trimis tuturor oficialităților statului român, Președinției, Guvernului, Parlamentului, Justiției, solocitându-se un răspuns pînă la data de 25 octombrie. Organizarea mesei rotunde de la GDS a fost fixată în preția datei limită în care se aștepta un răspuns ferm din partea oficialităților vizate, sub semnul, mai ales, al Declarației comune a Papei Ioan Paul al II-lea și a Patriarhului Teoctist, din 12 octombrie a.c., de la Vatican, în care se menționează că rezolvarea diferendelor generate de comunism trebuie să găsească „soluții de dreptate”. Nu numai că răspunsul așteptat nu a fost dat, dar recentele precizări făcute de ministrul Octavian Cozmâncă, referitoare la retrocedarea bunurilor eclesiale, pot fi socotite un răspuns implicit, prin care statul român continuă să discrimineze Biserica Greco-Catolică. Participanții la masa rotundă de la GDS au fost de acord că acest Memorandum este un document amplu, unic în istoria României din ultima sută de ani, care are ca exemplu acțiunea similară către autoritățile Imperiului Austro-Ungar a românilor din Transilvania, din anul 1892. Miza documentului este revendicarea dreptului sacru la proprietate și a dreptului fundamental la libertatea de credință, ambele garantate de Constituția României. Participanții la dezbateri au căzut de acord, de asemenea, asupra faptului că, atunci cînd statul nu își îndeplinește obligațiile contractuale încheiate cu proprii cetățeni, societatea civilă are obligația să intervină și să-l someze să intre în atribuțiunile sale specifice. Următorul pas, în cazul nesoluționării problemelor ridicate de semnatarii Memorandumului, va fi apelul la Curtea Supremă de Justiție de la Strasbourg și la toate instanțele internaționale abilitate.

Mai pe larg, reproducerea dezbaterilor de la GDS, din 24 octombrie, în numărul 19 al revistei *altera*, editată de Liga PRO Europa.

Cornelia Cistelean

Pro Europa poate fi citită pe Internet la adresa:

www.proeuropa.ro

Liga PRO EUROPA Liga

Copreședinți:

Smaranda ENACHE și CSÍKY Boldizsár

Director executiv: SZOKOLY Elek

4300 Tîrgu Mureș, P-ța Trandafirilor nr. 5, et. III, CP. 1-154

Tel/fax: +40-(0)265-250182; 250183, e-mail: office@proeuropa.ro

CONTENTS:

P. 1, 11: *Minority in Majority – Majority in Minority. Interethnic Relations in Szeklerland* — a round table organised by the Intercultural Centre within the Pro Europa League in Sfintu-Gheorghe debating the relationship between the Romanians being in minority in the region, and Hungarian national minority of Romania, being in majority in that region.

P. 2: *A Romanian/Hungarian synopsis of the PEL's main events in September-October 2002.*

P. 3: *The NATO Kermis* — an opinion regarding the "spontaneous" manifestations and declarations on the occasion of Romania's invitation to join the NATO.

P. 4: *Opening Ceremony of the New Schoollyear* — description of the opening ceremony of the civic education program, College of Democracy.

P. 5: *„...keeping alive the hopes of 1989 and healing the wounds of 1990”* — speech delivered by H.E. Mr. Michael Mates, Officer in Charge at the US Embassy Information Office in Cluj at the opening ceremony of the 9th edition of the College of Democracy.

P. 6-9: *The civil society in the defence of political freedoms* — series of press releases and declarations regarding manifestations of antisemitism from Bucharest and Cluj, the political interferences in the activity of the National Council for Study of the Securitate's Archives (CNSAS), the articles slighting the public image of the mayor Dorin Florea, the press release and the open letter addressed to President Iliescu by six major NGOs regarding the law on political parties.

P. 10-11: *Jurasian Journal* — excerpts from the impressions of Smaranda Enache during a two weeks period spent in the canton of Jura (Switzerland) on the occasion of the EXPO-02 national exhibition.

P. 12-15: *The European Union and the regionalization* — interview by István Haller with Ferenc Miszlivetz, professor Jean Monnet, president of the Institute for Social and European Studies from Köszeg.

P. 16: *The Greek-Catholic Memorandum debated by the civil society* — a round table organised by the Intercultural Centre within the Pro Europa League and held at the Group for Social Dialogue in Bucharest.

Responsabil de număr: KACSÓ Judith-Andrea

Multipliat la **MEDIAPRINT**

**PRO EUROPA este publicată cu sprijinul
Fundatiei Heinrich Böll (Germania) și Charles St. Mott (SUA)**